

Τα ναρκωτικά στο προσκήνιο

Θεραπεία χρηστών ναρκωτικών στις φυλακές — ένας κρίσιμος τομέας για την πολιτική προώθησης της υγείας και μείωσης της εγκληματικότητας

Επείγουσα ανάγκη για πρωτοβουλίες σε θέματα πολιτικής

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, τουλάχιστον το ήμισυ του πληθυσμού των φυλακών στην ΕΕ, ο οποίος ανέρχεται σε 356 000 κρατούμενους, έχει ιστορικό χρήσης ναρκωτικών [1], ενώ πολλοί από εκείνους που εισέρχονται στις φυλακές έχουν σοβαρό πρόβλημα χρήσης ναρκωτικών. Η φυλακή δεν σταματά απαραίτητα τη χρήση ναρκωτικών, ούτε αναγκαστικά αντιμετωπίζει τις θεραπευτικές ανάγκες των προβληματικών χρηστών ναρκωτικών. Επίσης, στον πληθυσμό των φυλακών εμφανίζονται σχετικά υψηλά ποσοστά HIV, ηπατίτιδας, φυματίωσης και άλλων λοιμώξεων που συνδέονται με τη χρήση ναρκωτικών. Μετά την αποφυλάκιση, για πολλούς κρατούμενους, η επιστροφή στην εξαρτημένη χρήση ναρκωτικών και στην τακτική παραβατική συμπεριφορά είναι η συνήθης κατάληξη. Η αντιμετώπιση των αναγκών όσων παρουσιάζουν πρόβλημα ναρκωτικών στη φυλακή αποτελεί, επομένως, μία κρίσιμη πρόκληση για την πολιτική τόσο στον τομέα της δημόσιας υγείας όσο και στον τομέα της μείωσης της εγκληματικότητας.

Η σπουδαιότητα των σχετιζόμενων με τα ναρκωτικά προβλημάτων στις φυλακές αναγνωρίζεται ολοένα περισσότερο διεθνώς. Στη διακήρυξη για τις κατευθυντήριες αρχές μείωσης της ζήτησης ναρκωτικών, η οποία εγκρίθηκε κατά την τελευταία έκτακτη ειδική σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης των

Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά (UNGASS) [2] το 1998, οι κρατούμενοι αναγνωρίστηκαν ρητά ως μία σημαντική ομάδα στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων για τη μείωση της ζήτησης.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το Συμβούλιο της Ευρώπης [3] και η ΕΕ εξέτασαν το πρόβλημα της υγειονομικής περιθάλψης στις φυλακές για όσους αντιμετωπίζουν προβλήματα ναρκωτικών. Η στρατηγική της ΕΕ για τα ναρκωτικά 2000–2004 [4] ζητά από τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν προληπτικά μέτρα για τη χρήση ναρκωτικών στις φυλακές και να δημιουργήσουν υπηρεσίες για τοξικομανείς κρατούμενους. Στο ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης που ακολούθησε ορίζεται ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει «να εντατικοποιήσουν τις προσπάθειες για την παροχή υπηρεσιών πρόληψης και θεραπείας της τοξικομανίας στους κρατούμενους και στα άτομα που εξέρχονται από τα σωφρονιστικά ιδρύματα και, όπου είναι απαραίτητο, να θεσπίσουν μέτρα για τη μείωση της βλάβης από μολυσματικές ασθένειες που έχουν αναπτύξει ενδεχομένως τα συγκεκριμένα άτομα».

Στις εθνικές στρατηγικές του Βελγίου, της Ισπανίας, της Γαλλίας, της Πορτογαλίας και της Σουηδίας για την καταπολέμηση των ναρκωτικών αναλαμβάνεται ρητή δέσμευση να παρέχονται για τους κρατούμενους ευκαιρίες υγειονομικής περιθάλψης παρόμοιες με εκείνες

που είναι διαθέσιμες για όσους βρίσκονται εκτός φυλακής. Η σημασία της παροχής δυνατοτήτων θεραπείας και κοινωνικής επανένταξης για τοξικομανείς κρατούμενους αναφέρεται επίσης στις στρατηγικές της Γερμανίας, της Ιρλανδίας, της Ιταλίας, της Φινλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου (ΗΒ).

«Ένα υψηλό ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν τα σοβαρότερα προβλήματα χρήσης ναρκωτικών και τοξικομανίας βρίσκονται στις φυλακές. Όλες οι διοικήσεις των φυλακών θα πρέπει να σχεδιάσουν τρόπους αντιμετώπισης που να ανταποκρίνονται στις προκλήσεις που παρουσιάζονται και να αξιοποιήσουν στο έπακρο την ευκαιρία παρέμβασης στον κύκλο της τοξικομανίας και του εγκλήματος.»

Mike Trace,
Πρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου ΕΚΠΝΤ

(Η χρήση ναρκωτικών στις φυλακές αποτελεί το θέμα ειδικής ενότητας στην *Ετήσια έκθεση σχετικά με την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Νορβηγία — 2002.*)

Βασικά ζητήματα πολιτικής με μια ματιά

- Είναι γνωστό ότι ένας δυσανάλογος αριθμός κρατούμενων έχει ιστορικό χρήσης ναρκωτικών, προβλημάτων σχετικών με τα ναρκωτικά ή ενέσιμης χρήσης ναρκωτικών. Λίγες είναι οι χώρες που παρακολουθούν τακτικά τη χρήση ναρκωτικών στις φυλακές, οι τάσεις κατά την πάροδο του χρόνου είναι δύσκολο να εκτιμηθούν και οι διαφορές στα πρότυπα χρήσης στους διάφορους υποπληθυσμούς παραμένουν ελάχιστα κατανοητές.
- Ακριβώς όπως δεν υπάρχει ένα και μοναδικό πρότυπο αντιμετώπισης των προβλημάτων από τα ναρκωτικά στην κοινωνία, έτσι δεν υπάρχει και ένα ενιαίο πρότυπο που να είναι κατάλληλο για τους χρήστες ναρκωτικών στις φυλακές.
- Δύο βασικά προβλήματα εμποδίζουν την ανάπτυξη υπηρεσιών αντιμετώπισης των ναρκωτικών στις φυλακές: πρώτον, οι δυσχέρειες εξισορρόπησης των στόχων υγείας με τα πειθαρχικά και πρακτικά ζητήματα αλλά και τα ζητήματα ασφάλειας στα οποία καλούνται να ανταποκριθούν οι διοικήσεις των φυλακών· και δεύτερον, η αναγνώριση εκ μέρους των διοικήσεων και του προσωπικού των φυλακών ότι μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση των προβλημάτων ναρκωτικών.
- Υπάρχει σχετικά υψηλό ποσοστό μολύνσεων από τον ιό HIV και από ηπατίτιδα μεταξύ των κρατούμενων. Επομένως, οι κρατούμενοι μπορεί να διατρέχουν τον κίνδυνο να προσβληθούν από αυτές τις ασθένειες στη φυλακή και να τις διαδώσουν μετά την αποφυλάκισή τους. Υπάρχουν στοιχεία τα οποία δείχνουν ότι οι παρεμβάσεις δημόσιας υγείας στις φυλακές μπορεί να είναι αποτελεσματικές και έχουν, επομένως, θετικό αντίκτυπο στην καλή υγεία τόσο των κρατούμενων όσο και της ευρύτερης κοινωνίας.
- Παρά το γεγονός ότι στις στρατηγικές των κρατών μελών της ΕΕ για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών αναγνωρίζεται εν γένει ότι η διαθεσιμότητα περιθάλψης εντός των φυλακών θα πρέπει να είναι αντίστοιχη της υπάρχουσας εκτός των φυλακών, στην πράξη αυτό σπάνια συμβαίνει. Σε πολλές φυλακές, η διαθεσιμότητα υπηρεσιών για τους χρήστες ναρκωτικών είναι εξαιρετικά περιορισμένη, αν και υπάρχουν παραδείγματα καλής πρακτικής.
- Πολλοί κρατούμενοι που αντιμετωπίζουν προβλήματα ναρκωτικών δεν είναι προετοιμασμένοι για την αποφυλάκισή τους και δεν διατηρούν επαφές με υπηρεσίες αντιμετώπισης των ναρκωτικών και κοινωνικής υποστήριξης.

Θεραπεία χρηστών ναρκωτικών στις φυλακές — Γενική επισκόπηση

1. Τα προβλήματα ναρκωτικών είναι συνήθη στις φυλακές

Αναγνωρίζεται ότι ο αριθμός των χρηστών ναρκωτικών είναι δυσανάλογα υψηλός στις φυλακές, αν και οι εκτιμήσεις σχετικά με το πραγματικό μέγεθος του προβλήματος ποικίλλουν σημαντικά. Η άντληση συμπερασμάτων σχετικά με την επικράτηση της χρήσης ναρκωτικών περιπλέκεται επίσης από το γεγονός ότι ορισμένες μελέτες διεξάγονται σε τοπικό επίπεδο σε μικρούς αριθμούς κρατουμένων και δεν μπορούν να δώσουν μία αντιπροσωπευτική εικόνα της κατάστασης σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, είναι σαφές ότι η πλειονότητα των κρατουμένων (έως 86 % βάσει ορισμένων αναφορών) έχουν κάποια εμπειρία με παράνομο ναρκωτικά και ότι ο αριθμός των ατόμων που κάνουν τακτική ή ενέσιμη χρήση ναρκωτικών είναι επίσης υψηλός. Σε μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί στους πληθυσμούς φυλακών της ΕΕ, οι εκτιμήσεις σχετικά με την επικράτηση της ενέσιμης χρήσης τουλάχιστον μία φορά σε όλη τη ζωή κυμαίνονται μεταξύ 6 και 69 %, ποσοστό που υπερβαίνει σε μεγάλο βαθμό τις αντίστοιχες εκτιμήσεις για τον γενικό πληθυσμό, οι οποίες αναφέρονται επίπεδα κάτω του 1 %. Πρόσφατη μελέτη [5] σχετικά με την επικίνδυνη συμπεριφορά των χρηστών ενέσιμων ναρκωτικών στις φυλακές της Ευρώπης καταλήγει στο ότι συστηματικά διαπιστώνεται διεθνώς ότι το ένα τρίτο των ενηλίκων ανδρών κρατουμένων έχουν ιστορικό ενέσιμης χρήσης ναρκωτικών.

«Γνωρίζουμε ότι η χρήση ναρκωτικών στις φυλακές αποτελεί πρόβλημα στην Ευρώπη και γνωρίζουμε ότι το κόστος των προβλημάτων ναρκωτικών για τα άτομα και τις κοινωνίες τους είναι σημαντικό. Η πρόκληση για την ευρωπαϊκή πολιτική καταπολέμησης των ναρκωτικών είναι να διασφαλίσει την ανάληψη δράσης στις φυλακές ώστε η κατάσταση να βελτιωθεί και όχι να επιδεινωθεί.»

GEORGES ESTIEVENART
ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΠΝΤ

Ορισμένοι χρήστες ναρκωτικών είναι πιθανόν να σταματήσουν ή να μειώσουν τη χρήση ναρκωτικών μετά τη φυλάκισή τους, όμως η διαθεσιμότητα ναρκωτικών στις φυλακές συνεπάγεται ότι άλλοι κρατούμενοι θα αρχίσουν τη χρήση ναρκωτικών· ορισμένοι κρατούμενοι μπορεί να διαπιστώσουν ότι η εξάρτησή τους αυξάνεται και άλλοι μπορεί ακόμη και να προχωρήσουν σε πιο επιβλαβείς συμπεριφορές. Το ανησυχητικό είναι ότι, σύμφωνα με μελέτες που πραγματοποιήθηκαν σε χρήστες ναρκωτικών στις φυλακές, ένα ποσοστό μεταξύ 3 και 26 % έκανε για πρώτη φορά χρήση ναρκωτικών κατά τη διάρκεια

της φυλάκισής τους και έως 21 % των χρηστών ενέσιμων ναρκωτικών ξεκίνησαν την ενέσιμη χρήση μέσα στη φυλακή.

Η χρήση ναρκωτικών στις φυλακές μπορεί επίσης να συνοδεύεται από ιδιαίτερα επικίνδυνη συμπεριφορά — όπως η κοινή χρήση ναρκωτικών και συνέργων ενέσιμης χρήσης. Οι κίνδυνοι αυτοί ενισχύονται διότι τα προληπτικά μέτρα, όπως η διάθεση αποστειρωμένων συνέργων ενέσιμης χρήσης, συνήθως απαγορεύονται.

2. Αντιμετώπιση των ποικίλων αναγκών στις φυλακές

Όπως ισχύει και στην ευρύτερη κοινωνία, στις φυλακές υπάρχουν άτομα των οποίων η εμπειρία στη χρήση ναρκωτικών ποικίλλει σε σημαντικό βαθμό, αν και ο αριθμός των ατόμων που αντιμετωπίζουν προβλήματα ναρκωτικών ή που κάνουν ενέσιμη χρήση είναι υψηλότερος. Στους πιθανούς στόχους των παρεμβάσεων περιλαμβάνονται η πρόληψη, η θεραπεία και η κοινωνική επανένταξη, καθώς και η μείωση της βλάβης.

Οι χρόνιοι χρήστες ναρκωτικών συχνά έχουν ιστορικό φυλάκισής και αποτυχημένων προσπαθειών θεραπείας. Η ύπαρξη ψυχολογικών ή ψυχιατρικών προβλημάτων είναι επίσης συνήθης και η σωματική τους υγεία είναι συχνά κακή. Είναι πιθανό να προβάλλουν αντίσταση, μη επιθυμώντας να ξεκινήσουν άλλο ένα πρόγραμμα θεραπείας μέσα στη φυλακή ή να μη δείχνουν ενδιαφέρον να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που κρύβονται πίσω από τη συμπεριφορά αυτή. Η θετική πλευρά είναι ότι η φυλακή θα μπορούσε να αποτελέσει μία ευκαιρία για ορισμένους να επανεκτιμήσουν το θέμα της χρήσης ναρκωτικών και επίσης να αντιμετωπίσουν άλλες βασικές ανάγκες υγιονομικής περιθάλψης.

Πολλοί χρήστες ναρκωτικών στη φυλακή εκτίουν βραχυχρόνιες ποινές ή τελούν σε προφυλάκιση. Αυτό σημαίνει ότι ο διαθέσιμος χρόνος για θεραπευτικές παρεμβάσεις είναι συχνά πολύ περιορισμένος. Συνεπώς, η επιλογή της παραπομπής των χρηστών σε κοινοτικές υπηρεσίες αντιμετώπισης των ναρκωτικών είναι αναγκαία για τη συνέχιση της θεραπείας και της φροντίδας μετά την αποφυλάκιση.

Οι νέοι αποτελούν μία ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα στις φυλακές γενικά, και ειδικότερα όσον αφορά τη χρήση ναρκωτικών. Δύσκολα ζητήματα όπως ο εκφοβισμός, η τρομοκράτηση, η σεξουαλική παρενόχληση και ο αυτοτραυματισμός αποτελούν αλληλοσυνδεδεμένα προβλήματα που περιπλέκουν την εργασία με αυτή την ομάδα και μπορούν να αλληλεπιδράσουν ή ακόμη και να οδηγήσουν στην έναρξη της ενέσιμης ή μη χρήσης ναρκωτικών.

Παρά το γεγονός ότι οι γυναίκες που φυλακίζονται είναι λιγότερες από τους άνδρες, οι πιθανότητες αναφοράς προβλήματος ναρκωτικών είναι μεγαλύτερες σε αυτές. Το ιστορικό πορνείας και

σεξουαλικής παρενόχλησης είναι επίσης σύνθηες και μπορεί να συνδέεται με τη χρήση ναρκωτικών. Όπως παρατηρείται και στις υπηρεσίες εκτός των φυλακών, τα θέματα εγκυμοσύνης και φροντίδας των παιδιών έχουν σημαντικό αντίκτυπο για τη θεραπεία από τη χρήση ναρκωτικών.

Τόσο εντός όσο και εκτός των φυλακών, τα μέλη εθνικών μειονοτήτων αντιστέκονται στη θεραπεία της τοξικοεξάρτησης. Χρήσιμα παραδείγματα καλής πρακτικής που έχουν εντοπιστεί από υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας που εργάζονται στον τομέα αυτό περιλαμβάνουν: γνώση των πολιτιστικά ευαίσθητων παραμέτρων (ιδίως φύλου ή θρησκείας), απασχόληση προσωπικού με κατάλληλο υπόβαθρο και αντιμετώπιση γλωσσικών προβλημάτων.

Σε ορισμένες φυλακές, η χρήση ναρκωτικών είναι τόσο συνήθης ώστε οποιοσδήποτε δεν κάνει χρήση ναρκωτικών ή προσπαθεί να απέχει από αυτά μπορεί να αντιμετωπίσει σημαντικές δυσκολίες. Μία προσέγγιση αυτού του προβλήματος είναι η ανάπτυξη «πτερυγών απαλλαγμένες από ναρκωτικά», στις οποίες οι τρόφιμοι θα συμφωνούν οικειοθελώς με ένα καθεστώς όπου δεν θα διατίθενται ούτε θα χρησιμοποιούνται ναρκωτικά στους χώρους όπου στεγάζονται. Συχνά υπάρχει παρακολούθηση μέσω εξετάσεων για τη χρήση ναρκωτικών.

3. Θεραπεία από τη χρήση ναρκωτικών στις φυλακές — Αναζήτηση ισορροπίας μεταξύ ελέγχου και φροντίδας

Στις φυλακές δίδεται έμφαση στον περιορισμό και στον έλεγχο των κρατουμένων. Οι υπηρεσίες θεραπείας από τη χρήση ναρκωτικών προσπαθούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες μιας μειονεκτούσας και χαοτικής ομάδας. Ο συνδυασμός αυτών των αποκλινοσών προσεγγίσεων και η ενθάρρυνση της συνεργασίας αποτελούν ίσως μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την πολιτική στον τομέα αυτό.

Από την άποψη της δημόσιας υγείας, οι τρεις βασικές προκλήσεις για τις φυλακές της ΕΕ είναι η ψυχική υγεία, τα ναρκωτικά και οι μεταδιδόμενες ασθένειες [6]. Στη χειρότερη περίπτωση, η φυλακή επιδεινώνει όλα αυτά τα προβλήματα. Στην καλύτερη, η φυλακή μπορεί να αποτελέσει μία μοναδική ευκαιρία για την προσέγγιση χρηστών ναρκωτικών οι οποίοι δεν έχουν έρθει ποτέ σε επαφή με εξειδικευμένες υπηρεσίες [7] — και για την ενθάρρυνσή τους να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους σε σχέση με τα ναρκωτικά. Για αυτούς τους κρατούμενους, των οποίων η παραβατική συμπεριφορά συνδέεται άμεσα με τη χρήση ναρκωτικών, η σπουδαιότητα της παρέμβασης για τη διάσπαση αυτής της σύνδεσης είναι προφανής, τόσο από την άποψη της μείωσης της εγκληματικότητας όσο και από άποψη υγείας.

Για τη χάραξη πολιτικής η πρόκληση είναι να διασφαλιστεί ότι η φυλακή δεν θα επιδεινώνει τα προβλήματα ναρκωτικών και ότι, όπου είναι δυνατόν, θα οδηγεί σε θετικά οφέλη τόσο για το άτομο όσο και για την κοινότητα. Για την επίτευξη των στόχων αυτών απαιτείται μία στρατηγική πολιτική προσέγγισης, η οποία θα αποτελέσει ένα πλαίσιο για την ενσωμάτωση της θεραπείας της τοξικοεξάρτησης στον ευρύτερο ρόλο των φυλακών.

Αναγνωρίζεται ευρέως ότι το προσωπικό των φυλακών καλείται να επιτελέσει ένα δύσκολο έργο. Η στάση του απέναντι στους χρήστες ναρκωτικών καθώς και οι εγγενείς πρακτικές του σωφρονιστικού συστήματος δεν οδηγούν πάντοτε σε επιτυχή θεραπεία από τη χρήση ναρκωτικών. Ένας στόχος πολιτικής θα ήταν, συνεπώς, να ενθαρρυνθεί το προσωπικό των φυλακών να αναγνωρίσει τον σημαντικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τοξικοεξάρτησης. Η αφοσίωση του προσωπικού υγειονομικής περίθαλψης στις φυλακές για την παροχή υπηρεσιών θεραπείας της τοξικοεξάρτησης είναι ιδιαίτερα σημαντική. Μία στιβαρή και επαγγελματικά ανεξάρτητη ιατρική υπηρεσία στις φυλακές, η οποία αποδέχεται έναν ευρύτερο ρόλο για την αντιμετώπιση των αναγκών υγειονομικής περίθαλψης των κρατούμενων, είναι πολύ πιθανό να αποτελεί βασικό στοιχείο σε οποιαδήποτε επιτυχή πρωτοβουλία θεραπείας της τοξικοεξάρτησης.

4. Φυλακή: η δυνατότητα ταχείας εξάπλωσης λοιμωδών νοσημάτων

Όπως στην ευρύτερη κοινωνία, ο επιπολασμός της μετάδοσης του ιού HIV και της ηπατίτιδας Γ στις φυλακές είναι υψηλότερος στους χρήστες ενδοφλέβιων ναρκωτικών (XEN) απ' ό,τι στους χρήστες μη ενδοφλέβιων ναρκωτικών και τα σχετικά προβλήματα υγείας είναι οξύτερα. Στους XEN που κρατούνται στις φυλακές τα επίπεδα λοίμωξης από τον ιό της ηπατίτιδας C (HCV) κυμαίνονται μεταξύ 30 και 44 % στο ΗΒ έως άνω του 80 % στη Γερμανία (Βερολίνο) και στην Ιρλανδία. Οι εκτιμήσεις σχετικά με τον επιπολασμό του HIV κυμαίνονται από 0–2 % στο ΗΒ, στη Δανία και στο Βέλγιο έως 23 % στην Ισπανία και 28 % στην Πορτογαλία. Η έλλειψη συνέργων ενέσιμης χρήσης στις φυλακές μπορεί να ενθαρρύνει την αύξηση της κοινής χρήσης. Αυτό σημαίνει ότι οι χρήστες ενέσιμων ναρκωτικών που εξακολουθούν να χρησιμοποιούν ναρκωτικά στη φυλακή μπορεί να είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε μολύνσεις, ενώ μελέτες έχουν τεκμηριώσει την εμφάνιση ξαφνικών εξάρσεων του ιού HIV και της ηπατίτιδας στις φυλακές, οι οποίες συνδέονται άμεσα με την ενδοφλέβια χρήση ναρκωτικών [8].

Όταν ο κρατούμενος αποφυλακίζεται και επιστρέφει στην τοπική κοινωνία του, η μόλυνση μπορεί να εξαπλωθεί, γεγονός το οποίο καταδεικνύει τις ευρύτερες συνέπειες για τη δημόσια υγεία καθώς και τη σπουδαιότητα των παρεμβάσεων στον τομέα αυτό.

Ελάχιστες φυλακές στην ΕΕ εφαρμόζουν μέτρα για την πρόληψη των λοιμωδών νοσημάτων παρόμοια με αυτά που υπάρχουν εκτός των φυλακών, όπως η εμπιστευτική εξέταση για τον ιό HIV και την ηπατίτιδα και ο εμβολιασμός για την ηπατίτιδα Β. Επίσης, οι αρχές των φυλακών εκφράζουν σημαντική αντίθεση στην εφαρμογή προγραμμάτων ανταλλαγής συριγγών. Υπάρχουν αρκετοί λόγοι γι' αυτό: οι εθνικές ή οι εσωτερικές πολιτικές των φυλακών μπορεί να απαγορεύουν την ανταλλαγή συριγγών για λόγους ασφάλειας· υπάρχουν ανησυχίες ότι ένα τέτοιο πρόγραμμα θα μπορούσε να στείλει ένα μήνυμα ότι η παράνομη χρήση ναρκωτικών είναι αποδεκτή ή ενθαρρύνεται στις φυλακές· το προσωπικό των φυλακών προβάλλει αντίσταση για κάτι το οποίο θεωρεί ως πιθανή απειλή για την ασφάλεια και την υγεία του. Παραμένει ασαφές κατά πόσον αυτοί οι φόβοι είναι δικαιολογημένοι. Αν και είναι αναγκαία η διεξαγωγή περαιτέρω μελετών, υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που υποδεικνύουν ότι η ανταλλαγή συριγγών δεν είναι απαραίτητο να αποτελεί απειλή για την ασφάλεια του προσωπικού, να θέτει σε κίνδυνο τους συγκαταόμενους ή να ενθαρρύνει τη χρήση ναρκωτικών — και το πιο σημαντικό είναι ότι μπορεί να περιορίσει την κοινή χρήση συριγγών [9]. Επί του παρόντος, η εφαρμογή προγραμμάτων ανταλλαγής συριγγών είναι σπάνια, υπάρχει όμως στην Ισπανία και σε ορισμένες φυλακές της Γερμανίας. Περισσότερο συνήθης είναι πλέον η διάθεση υλικών καθαρισμού στις φυλακές της ΕΕ. Δεδομένης της σπουδαιότητας της μείωσης του κινδύνου μόλυνσης από τον ιό HIV και άλλων λοιμωξέων στον πληθυσμό των φυλακών, είναι πιεστική η ανάγκη να αξιολογηθεί το κόστος και τα οφέλη των διαφόρων προσεγγίσεων στον τομέα αυτό προκειμένου να διασφαλιστεί η διάθεση αποτελεσματικών παρεμβάσεων για όλους τους κρατούμενους.

5. Απαιτούμενοι πόροι ώστε οι χρήστες των ναρκωτικών να απολαμβάνουν στις φυλακές ισότιμη [10] περίθαλψη

Παρά την πολιτική εντολή για παροχή θεραπείας στους προβληματικούς χρήστες ναρκωτικών, ελάχιστες φυλακές διαθέτουν επαρκείς πόρους για την παροχή κατάλληλων προγραμμάτων θεραπείας και σε πολλές φυλακές δεν παρέχονται καθόλου σχετικές υπηρεσίες. Το θετικό είναι ότι αρχίζουν να επενδύονται περισσότεροι πόροι σε αυτόν τον τομέα εργασίας και η κατάσταση, τουλάχιστον σε ορισμένες χώρες και όσον αφορά ορισμένες επιλογές θεραπείας, βελτιώνεται.

Οι «στεγνές» θεραπευτικές προσεγγίσεις κυριαρχούν μεταξύ των παρεμβάσεων που πραγματοποιούνται στις φυλακές της ΕΕ.

Η θεραπεία με μεθαδόνη εξακολουθεί να αποτελεί αμφιλεγόμενο θέμα σε πολλές φυλακές παρά το γεγονός ότι είναι ευρέως αποδεκτή ως μία αποτελεσματική παρέμβαση για την απεξάρτηση από τα οπιοειδή σε άλλους χώρους. Εγείρονται ορισμένα σύνθετα

θέματα που άπτονται της πολιτικής στις φυλακές, όπως η συνέχιση της περίθαλψης, η επαφή με εξωτερικές υπηρεσίες και η διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποκατάστασης και/ή αποτοξίνωσης. Οι κρατούμενοι που υποβάλλονται σε θεραπεία υποκατάστασης ανακαλύπτουν ότι αυτή δεν συνεχίζεται σε πολλές φυλακές, αν και αυτό μπορεί να αλλάζει σε ορισμένες χώρες. Αν και τα πρακτικά ζητήματα καθώς και τα ζητήματα ελέγχου σαφώς περιπλέκουν την παροχή θεραπείας υποκατάστασης στις φυλακές, δεδομένων των στοιχείων που υπάρχουν σχετικά με την αξία αυτού του είδους των παρεμβάσεων για ορισμένους τύπους προβλημάτων ναρκωτικών, αυτός είναι ένας τομέας όπου απαιτείται σαφώς περαιτέρω μελέτη.

6. Η μέριμνα μετά τη θεραπεία είναι ουσιώδης

Η αποτελεσματική μέριμνα μετά τη θεραπεία είναι ουσιώδης ώστε η επένδυση που γίνεται σε θεραπείες στις φυλακές να αποφέρει μακροπρόθεσμα οφέλη. Η υποτροπή στη χρήση ναρκωτικών και στην παραβατική συμπεριφορά καθώς και ο κίνδυνος λήψης υπερβολικής δόσης ναρκωτικών κυμαίνονται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα τις πρώτες εβδομάδες μετά την αποφυλάκιση [11]. Επομένως, η διαθεσιμότητα υπηρεσιών θεραπείας και κοινωνικής υποστήριξης για τους κρατούμενους μετά την αποφυλάκισή τους έχει τεράστια σημασία.

Για να γίνει αυτός ο στόχος πραγματικότητα απαιτείται επαρκής και έγκαιρη δικτύωση μεταξύ των φυλακών και των υπηρεσιών μέριμνας μετά τη θεραπεία. Ορισμένα συστήματα αποφυλάκισης υπό όρους συνδέονται με την προϋπόθεση υποβολής σε θεραπεία. Ωστόσο, είναι σαφώς επιθυμητό να ενθαρρυνθεί η εθελοντική συμμετοχή των κρατούμενων στην παροχή υπηρεσιών θεραπείας και κοινωνικής υποστήριξης. Ο συντονισμός με φορείς πρωτοβάθμιας περίθαλψης και με υπηρεσίες υποστήριξης έχει ζωτική σημασία για τη διαχείριση των κλινικών περιπτώσεων κρατούμενων μολυσμένων με HIV, ηπατίτιδα ή φυματίωση προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η παραπομπή τους σε αυτές τις υπηρεσίες θα οδηγήσει σε αδιάλειπτη συνέχιση της περίθαλψής τους και ότι δεν θα σταματήσει η χορήγηση φαρμάκων.

Η ποιότητα της περίθαλψης που παρέχεται στους παραβάτες του νόμου, από την αρχική υποδοχή έως την προετοιμασία για αποφυλάκιση, είναι πιθανό να αποτελέσει κρίσιμο παράγοντα για την επιτυχία της αντιμετώπισης της χρήσης ναρκωτικών στη φυλακή. Απαιτείται η εφαρμογή ενός φάσματος καλά συντονισμένων τρόπων αντιμετώπισης, τα οφέλη των οποίων θα είναι εμφανή όχι μόνο για τους μεμονωμένους κρατούμενους αλλά και για την κοινωνία στο σύνολό της. Επί του παρόντος, το δυσάρεστο είναι ότι για τα περισσότερα άτομα που μπαίνουν στη φυλακή με πρόβλημα ναρκωτικών, η ευκαιρία να επωφεληθούν από επαρκώς ανεπτυγμένες και συντονισμένες υπηρεσίες αντιμετώπισης των ναρκωτικών αποτελεί εξαίρεση παρά κανόνα.

Τα ναρκωτικά στο προσκήνιο είναι μία σειρά δελτίων για θέματα πολιτικής που εκδίδονται από το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (ΕΚΠΝΤ), με έδρα τη Λισσαβόνα. Τα δελτία δημοσιεύονται έξι φορές ετησίως στις έντεκα επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και στη νορβηγική γλώσσα. Γλώσσα πρωτοτύπου: αγγλικά.

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε μέρους με αναφορά στην πηγή. Για δωρεάν συνδρομές απευθυνθείτε με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στη διεύθυνση: info@emcdda.org. Δηλώστε τα στοιχεία σας στην αρχική σελίδα του ΕΚΠΝΤ για να ενημερώνεστε σχετικά με νέα έγγραφα.

Rua da Cruz de Santa Apolónia, 23–25, 1149-045 Λισσαβόνα, Πορτογαλία

Τηλ. (351) 218 11 30 00 • Φαξ (351) 218 13 17 11

info@emcdda.eu.int • <http://www.emcdda.eu.int>

Συμπεράσματα

Η θεραπεία από τα ναρκωτικά στις φυλακές — ζητήματα πολιτικής

1. Προκειμένου να γίνει κατανοητή η κλίμακα και η φύση της χρήσης ναρκωτικών στις φυλακές, υπάρχει σαφής ανάγκη —σε ολόκληρη την ΕΕ— να γίνουν επενδύσεις στην απαιτούμενη έρευνα και παρακολούθηση με σκοπό τόσο τη χάραξη πολιτικής με γνώμονα την πληροφόρηση όσο και τη διευκόλυνση της ανάπτυξης, της στοχοθέτησης και της αξιολόγησης παρεμβάσεων.
2. Ο σύνθετος χαρακτήρας των προβλημάτων ναρκωτικών και εγκληματικότητας απαιτεί σύνθετους τρόπους αντιμετώπισης σε επίπεδο πολιτικής. Είναι επομένως επιτακτική η ανάγκη για μεγαλύτερη ενημέρωση σχετικά με το τι αποτελεί καλή πρακτική στον τομέα αυτό, καθώς και για ανάπτυξη και αξιολόγηση πρότυπων προγραμμάτων.
3. Η επιτυχής αντιμετώπιση των προβλημάτων ναρκωτικών στις φυλακές απαιτεί συμμετοχή του προσωπικού των φυλακών, εξισορρόπηση των στόχων ελέγχου και θεραπείας καθώς και στενό συντονισμό με υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής υποστήριξης.
4. Η μείωση του κινδύνου μετάδοσης του ιού HIV και άλλων λοιμωδών νοσημάτων που συνδέονται με την ενέσιμη χρήση ναρκωτικών στις φυλακές θα πρέπει να αποτελεί σαφή στόχο πολιτικής. Απαιτούνται αποτελεσματικές παρεμβάσεις για την προστασία της υγείας των κρατουμένων, του προσωπικού και της ευρύτερης κοινωνίας. Η πολιτική στον τομέα αυτό θα πρέπει να εξετάσει τρόπους διαχείρισης των κρατουμένων που έχουν μολυνθεί με τον ιό HIV και άλλες νόσους που συνδέονται με τη χρήση ναρκωτικών.
5. Μια πολιτική δέσμευση για την παροχή στις φυλακές περίθαλψης ισότιμης με τις υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής υποστήριξης που διατίθενται σε όσους αντιμετωπίζουν προβλήματα με τα ναρκωτικά εκτός των φυλακών έχει νόημα μόνο εφόσον συνοδεύεται από τις αναγκαίες επενδύσεις σε πόρους.
6. Μια σημαντική δοκιμή για τις υπηρεσίες αντιμετώπισης των ναρκωτικών που παρέχονται στους κρατούμενους είναι η ικανότητα παροχής συνεχούς περίθαλψης για τους κρατούμενους μετά την αποφυλάκισή τους. Ο σημαντικός κίνδυνος ταχείας υποτροπής στην εγκληματική συμπεριφορά και τη χρήση ναρκωτικών ή ο κίνδυνος λήψης υπερβολικής δόσης ναρκωτικών, τους οποίους αντιμετωπίζουν οι κρατούμενοι μετά την αποφυλάκισή τους, μπορούν να μειωθούν μόνο εφόσον διατηρηθεί η επαφή με υπηρεσίες θεραπείας από τα ναρκωτικά και κοινωνικής υποστήριξης.

Πηγές

- [¹] ΕΚΠΝΤ, *An overview study: assistance to drug users in European Union prisons*, Cranston Drug Services Publishing 2001.
- [²] Ηνωμένα Έθνη, Εικοστή έκτακτη σύνοδος της Γενικής Συνέλευσης, αφιερωμένη στην από κοινού καταπολέμηση του παγκόσμιου προβλήματος των ναρκωτικών, *Declaration on the Guiding Principles of Drug Demand Reduction*.
- [³] Συμβούλιο της Ευρώπης, σύσταση αριθ. R (89) 14, 24 Οκτωβρίου 1989.
- [⁴] *Cordrogue* 64, Βρυξέλλες, 1 Δεκεμβρίου 1999.
- [⁵] Bird, S., & Rotily, M., «Inside methodologies for counting blood-borne viruses and injector-inmates Behavioural Risks — Results from European prisons», *The Howard Journal*, τεύχος 41, αριθ. 2, Μάιος 2002.
- [⁶] Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, πρόγραμμα «Υγεία στις φυλακές» (Health in Prisons Project). Πρώτη συνεδρίαση, Λισσαβόνα, 1996.
- [⁷] ΕΚΠΝΤ, «Criminal Justice based drug demand and harm reduction interventions in the EU» (Παρεμβάσεις της ποινικής δικαιοσύνης για τη μείωση της ζήτησης και των επιβλαβών συνεπειών των ναρκωτικών στην ΕΕ). Μία ανάλυση προγραμμάτων σε αστυνομικά τμήματα, δικαστήρια και φυλακές η οποία περιλαμβάνεται στη βάση δεδομένων της ΕΔΔΣΑ. 2002.
- [⁸] Kerpler, R., Nolte, F., Stöver, H., 1996, *Sucht, «Transmission of infectious diseases in prison results of a study for women in Vechta, Lower-Saxony, Germany» (Μετάδοση λοιμωδών νοσημάτων στις φυλακές, αποτελέσματα μελέτης σε γυναίκες στη Vechta, Κάτω Σαξονία, Γερμανία), τόμ. 42, αριθ. 2, σ. 98-107.*
- Gore, S., Bird, A., Burns, S., Goldberg D., Ross, A., & Macgregor, J. «Drug injection and HIV prevalence in inmates of Glenochil prison» (Ενέσιμη χρήση ναρκωτικών και επιπολασμός του HIV σε τροφίμους των φυλακών Glenochil), 1995, *British Medical Journal*, Ufil. 310, σ. 293-296.
- [⁹] Stöver, H., Nelles, J. «Ten years of experience with needle exchange programmes in European Prisons: A review of evaluation studies» (Δεκαετής εμπειρία σε προγράμματα ανταλλαγής συριγγίων στις ευρωπαϊκές φυλακές: μία επισκόπηση των μελετών αξιολόγησης), *International Journal of Drug Policy*.
- [¹⁰] ΠΟΥ, Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη μετάδοση του HIV και του AIDS στις φυλακές, κοινό πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το HIV/AIDS (UNAIDS) 1999.
- [¹¹] Seaman, S., Brettle, R., & Gore, S., Mortality from overdose among injecting drug users recently released from prison: database linkage study (Η θνησιμότητα από υπερβολική δόση στους χρήστες ενέσιμων ναρκωτικών που αποφυλακίστηκαν πρόσφατα: μελέτη σύγκρισης στοιχείων βάσεων δεδομένων), 1998, *British Medical Journal*, τόμ. 316, σ. 426-428.

Πληροφορίες στο Διαδίκτυο

European Network for Drugs Services in Prisons: <http://www.cranstoun.net>

WHO Health in Prisons Project: <http://www.hipp-europe.org>

The Pompidou Group: http://www.coe.int/T/E/Social_cohesion/Pompidou_Group

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΚΔΟΤΗΣ: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

© Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, 2003.

ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Georges Estienvert.

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ: Joëlle Vanderauwera, Paul Griffiths.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ: Paul Griffiths, Margareta Nilson, Chloé Carpentier, Petra Paula Merino.

ΓΡΑΦΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ: Dutton Merrifield Ltd, UK.

Printed in Italy